

TA'LIM MENEJMENTIDA KREATIVLIK VA KASBIY KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH*Samukova Guzal Rustambek qizi**Oriental universiteti**“Ta’lim menejmenti” magistranti*

Annotatsiya: Hozirda Respublikamizning barcha sohalarida bo'lgani kabi ta'lim borasida ham katta islohotlarni amalga oshirilmoqda. Maqolada ta'limni boshqarishning zamonaviy usullari, ta'lim menejmentida kreativlik va kasbiy kompetensiyani shakllantirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, menejment, ta'lim menejmenti boshqaruv qarorlari, rahbarlik, kreativlik, kasbiy kompetensiya, uzluksiz ta'lim, ta'lim turlari.

Ta'lim - tarbiya tizimini sifat jihatidan butunlay yangi bosqichga ko'tarish diqqatimizning markazida bo'lishi zarur. Agar biz o'z vaqtida uzoqni ko'zlab katta hayotga kirib kelayotgan yoshlarimizning chuqur bilim va kasb hunar egallashi uchun zamin yaratmasak, ularni zamon talab qiladigan mutaxassislar etib tayyorlamasak bugungi kunda dunyoni qamrab olgan moliyaviy-iqtisodiy inqiroz davrida yurtimizda tinchlikni saqlab, iqtisodiyotimizning barqaror o'sish sur'atini ta'minlashga, ayni shunday og'ir sharoitda xalqimiz hayotining tobora yuksalishiga erisha olmaymiz.

Ta'lim menejmenti – boshqaruv san'ati sifatida. Menejment so'zi inglizcha so'zdan olingan bo'lib, boshqaruvni tashkil etish, boshqaruv hokimiyati, rahbarlik qilish, rejalashtirish, tartibga solish, muvofiqlashtirish, nazorat qilish kabi ma'nolarni anglatadi. Menejment ko'zlangan maqsadlarga erishish uchun faoliyatni, ya'ni insonlar yoki ularning guruhlarini faoliyatini muvofiqlashtirish hamda boshqarish usullari, shakllari va vositalari majmuidir.

Ta'lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, uni rivojlantirib va takomillashtirib borish ilg'or pedagogik tajribalarni, yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq etish, fan va texnika yutuqlaridan amaliyotda foydalanish kabi vazifalar barcha ta'lim muassasalari uchun zarur bo'lib, bular ma'lum bir muddatni belgilamaydi, chunki qanchalik tez o'zlashtirilsa shuncha yaxshi samara beradi. Bunday ishlarni rejalashtirishda rahbarlar butun bir jamoa a'zolarining faoliyatini tahlil qilgan holda, mazkur vazifalar kim tomonidan qachon va qanday qilib amalga oshiriladi, bular qancha vaqt talab qiladi, bu ishlarni amalga oshirish uchun qanday shart-sharoitlar zarur, mazkur yo'nalishda boshqa ta'lim muassasalari qanaqa tajribalarga ega kabi qator savollarga javob topgan holda amalga oshirishlari maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Amerikalik pedagog Patti Drepeau tomonidan pedagoglarning kreativlik sifatlarini rivojlantirishning 4 yo'lini ko'rsatilgan.

1-yo'l: kreativ fikrlash ko'nikmasini shakllantirish. Bunda asosiy urg'u kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish asosida e'tibor markazida bo'lib, talabalar tayanch so'zlar yordamida kreativ xarakterdagi harakatlarning mohiyatini ifodalashga qaratilgan. Xususan, talabalar kreativ fikrlash ko'nikmasini samarali shakllantirish maqsadida talabalarga ularni fikrlashga undovchi savollar tarkibidan zarur so'zlarning ma'nolariga e'tibor qaratiladi. Masalan, “Didaktika” o'qitish o'qitish nazariyasi sifatida pedagogik texnologiya, o'qitish texnologiyasi,

ta'lim texnologiyasi, ularning mazmuni bir fikrni ifodalaydi, talaba xohlagan tayanch so'zni o'z fikrida ifodalashi mumkin. O'qituvchi savollar beradi: "fikrni mantiqan ifodalang!", "tasavvur qiling va ulardan o'z maqsadingizda foydalaning!". Talablar o'qituvchi rahbarligida kreativlik ko'nikmalarini o'zlashtirishlari egallab, "kreativlik xaritasi"dan foydalanishlari mumkin.

2-yo'l: amaliy kreativ harakat ko'nikmalarini shakllantirish. Pedagoglar talaba-yoshlarda kreativ harakat ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishda ko'rsatmali metod va vositalardan foydalaniladi. Bu o'rinda savollardan foydalanish faqat qisqa muddatda yordam berishi mumkin, biroq talablarda interfaollik va kirishimlilikni rivojlantirmaydi.

3-yo'l: faqat faoliyat jarayonlarini tashkil etish. Mazkur yo'l talabalarni muammoni yechish va innovatsion g'oyalarni ilgari surish jarayonida kreativ, ijodiy fikrlashga urg'u beradi. Mazkur jarayonlarda kreativ metod va usullari faol qo'llanmasida kreativ fikrlash yuz beradi. Masalan, "Didaktika" tushunchalari bilim, ko'nikma, malaka va boshqa kategoriyalar bo'yicha topshiriqlar bajarilar ekan, talabalar bu tushunchalar o'rtasida o'zaro bog'lanish borligi haqida fikr yuritadilar va turli didaktik muammolar tahlil qilinadi. Natijada bu jarayonda ko'p tomonlama fikrlash, mushohada yuritishga yo'l ochadi.

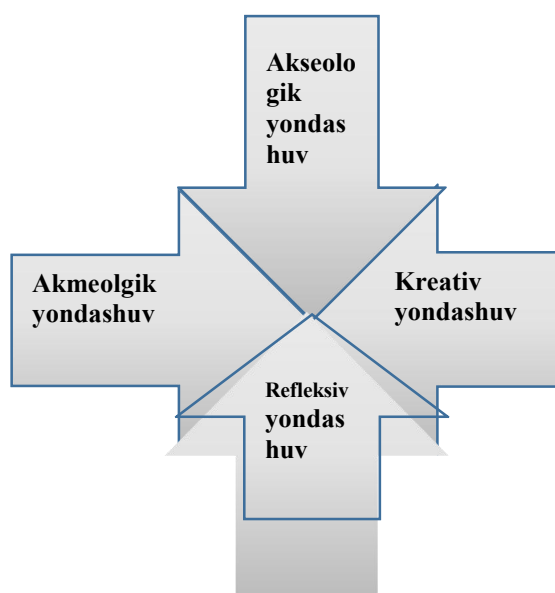
4-yo'l: kreativ mahsulot (ishlanmalar)da foydalanish. Bu yo'lni tutishda pedagog talabalarga "Didaktikaning ta'limdagi o'rni" mavzusida "Power Point" dasturi yordamida prezentatsiya (taqdimot) tayyorlab, topshiriqni bajargan holda yangilik yaratish mumkin. Taqdimotni tayyorlash jarayonida talabalarda kreativ yondashuv ko'nikmalari faol rivojlanadi.

Pedagog kompetentligida kreativlikni tashkil etish.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2019-yil 23-avgustdagi xalq ta'limi tizimi xodimlari bilan bo'lgan telemuloqotda quyidagicha fikrlarni bildirganlar: "Hozirgi zamon o'qituvchisining asosiy vazifalaridan biri – kasbiy kompetentligi va intellektual salohiyatining yuqoriligi, sadoqatliligi, g'oyaviy e'tiqodligi va o'z kasbini sevishidir. Bu fazilatlar pedagoglarni boshqa kasb egalaridan ajratib turadi". Bugungi talaba-yoshlarda kreativlikni shakllantirish uchun bugungi pedagog namunaviy intellektga ega bo'lishi, zamonaviy ta'lim-tarbiya qonuniyatlarini mukammal bilishi va shu asosda o'z kasbi bilan bog'liq ijodkorlik qilish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim. Bugungi professor o'qituvchi o'z shogirdlariga Vatanga sadoqat, mehr-oqibatlik, mas'uliyatlik, tolerantlik, huquqiy maslahat, innovatsion fikrlash, mehnatsevarlik kabi insoniy fazilatlarini shakllantirishi bilan bir qatorda mantiqiy fikrlashga odatlantirish va ijod qilishni o'rgatishi kerak bo'ladi. Bo'lajak pedagoglarga kreativlik bo'yicha ijodiy faoliyat turlarini shakllantirish quyidagicha bo'ladi.

Kreativlik quyidagi faoliyatni qamrab oladi:

Tadqiqotchi A.Nosirov rahbarlik menejmentida kompetentsiyani muhimligini ta'kidlab o'z fikrlarini boshqarishda quyidagi qobiliyat kompetentsiyalari orqali izohlagan;

1. Standart kompetentsiya ushbu ya'ni faoliyatga oid innovatsion vazifalarni belgilab olishi qobiliyatidir;
2. Asosiy kompetentsiya – ushbu faoliyatga oid innovatsion vazifalarni belgilash olish qobiliyati;
3. Yetarli kompetentsiya kasb faoliyatining yangi turlarini yarata olish qobiliyati;
4. Kasbiy kompetentsiya – pedagogika va psixologiyaga oid bilimlarga ega bo'lish, o'z ustida ishlash o'quvchilarda motivatsiyani shakllantirishdan iborat, deb ta'kidlaydi ¹.

Tadqiqotchi Temurov D. - ta'lim muassasasi boshqaruviga oid bilimlarni o'zlashtirishni amaliy faoliyatiga qo'llash bo'yicha quyidagi tamoyillarni tavsiya qiladi:

1. Ong va faoliyat birligi. Ushbu tamoyil rahbarning ta'lim muassasasi boshqaruviga oid bilimlarni o'zlashtirishni va amaliy faoliyatda qo'llashi.
2. Ta'lim muassasasini boshqarishning ilmiy va g'oyaviyligi. Mazkur tamoyil boshqaruvga yuksak g'oyaviylik hamda ilmiy asoslangan quyidagi muvofiq boshqariladi.
3. Ta'lim muassasalarida boshqaruvning izchil va uzviylik .Ushbu tamoyil rahbarlar samaradorligining demokratik harakatda kasb kasb etishini anglatadi .
4. Ta'lim muassasasida rahbar boshqaruvning gumanitar xususiyatlarga ega ekanligi. Mazkur tamoyil ijtimoiy faoliyat negizida umum-jamiyat manfaatlari bilan shaxsiy manfaatlar ifodalaydi.
5. Ta'lim muassasalarini boshqarishga har tomonlama (kompleks) tizimli yondashuv. Ushbu tamoyil o'ziga ta'lim muassasa xodimlari bir ijtimoiy faoliyat birlashtiradi.

¹ Nosirov A. Rahbarning kasbiy kompetentligi va boshqaruv madaniyati, ta'lim menejmenti . jur 2013 yil №6, 2bet .

6. Ta'lim muassasalarini boshqarishning muayan aniq maqsadga yo'naltirilganligi. Mazkur tamoyil ta'lim muassasasining ijtimoiy harakatdagi faoliyati yo'nalishlaridan kelib chiqqan holda harakatlarning tashkil etishi bilan izohlanadi².

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.
2. R. X. Djurayev va S.T.Turg'unov: Ta'lim menejmenti” T.:Voriz-Nashriyot. 2006
3. Nosirov A. Rahbarning kasbiy kompetentligi va boshqaruv madaniyat ta'lim menejmenti . jur 2013 yil №6, 2bet .
4. Peregudov L.V., Saidov M.X. Menedjmenti ekonomika visshego obrazovaniya. - T.: Moliya, 2001.
5. Sharifxo'jaev M., Abdullaev q. Menejment. Daslik. - T.: O'qituvchi, 2001.
6. G'ulomov S.S. Menejment asoslari. - T.: O'qituvchi. 2002.
7. Peregudov L.V., Saidov M.X. Oliy ta'lim menejmenti va iqtisodiyoti. T. Moliya. 2005.

² Temirov D. Ta'lim muassasalarini boshqarishda pedagogik tamoyillar uzviyligi .Ta'lim menejmenti jur 2013 yil №6. 95-96 betlar.